

STENHUGGEREN

MEDLEMSBLAD FOR JYSK STENKLUB

34. årgang nr. 4

December 2008

Total nr. 122

Sejlflod Kridtø på årets sidste klubtur

Stenhuggeren: Medlemsblad for Jysk Stenklub

Formand:	Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevntrup, 8870 Langå	8646 7282
Medl. af best.:	Søren Bo Andersen, Engdalsvej 65A, 3.tv. 8220 Brabrand	2625 1733
Medl. af best.:	Hans J. Mikkelsen, Kjærslund 18, 8260 Viby J	8629 5518
Medl. af best.:	Annie Buus, Sandbakken 54 , 8270 Højbjerg	8627 8033
Kasserer:	Jytte Frederiksen, Myntevej 16, 8240 Risskov	8617 4697
Jysk Stenklub:	GIRO 1217380, Myntevej 16, 8240 Risskov	
Årskontingent:	150 kr. for enlige, 200 kr. for par i 2009	
Redaktør:	Karen Pii, Skolesvinget 32, 8240 Risskov	8617 7876

Klubbens hjemmeside: <http://www.jyskstenklub.dk>

Medlems/adresselisten: Kan lånes til kopiering ved møderne på Åby Bibliotek

Klubblade fra andre klubber bedes sendt til formanden.

Værkstedet på Skt. Anna Gade Skole: Åbningstider

v/Hans Jørn Mikkelsen, Kjærslund 18, 8260 Viby J.		8629 5518
Tirsdaye	kl. 16.00-19.00 slibning v/Bente Nielsen	8619 9687
Torsdaye	kl. 19.00-22.00 slibning/sølvarbejde Holdet lukkes indtil videre	
Onsdag	kl. 19.00-22.00 (kun efter aftale)	8615 4613

Husk af hensyn til de låste døre at ringe besked om,
at du regner med at komme på værkstedet den og den dag.

Priser som hidtil: Brug af slibeværksted 15 kr. pr. gang
Brug af sølvværksted 5 kr. pr gang

Indhold i dette nummer:

Side 3	Gletsjerbølger opstår jævnlige
Side 4	Det Sorte Museum
Side 6	Danmarks største søpindsvin
Side 6	Salg af Rigmor Kloocks stensamling
Side 7	Dementi
Side 7	Kontingent 2009
Side 8	Verdens ældste sten fundet
Side 10	Sensationelt fund ved Brakør
Side 12	Besøg i Höver og Misburg d. 15/17.august 2008
Side 14	Det var en lys og solbeskinnet dag...
Side 19	Sejlflod Kridtø
Side 20	2 boganmeldelser
Side 21	Annoncer
Side 24	Programsiden

Gletsjerbølger opstår jævnlgt

Gletsjerbølger nær indlandsisen er et jævnlgt fænomen. Men de sker ofte langt fra mennesker og beboede områder, så ingen lægger mærke til dem, siger forsker.

Af Jesper Ravn. (KD 16/7-08)

Voldsomme gletsjerbølger som den, der i søndags druknede to danske mænd i en tragisk ulykke i fjorden Kangerluarsuk på Grønlands vestkyst, er ikke nogen helt sjældnen foreteelse.

Det siger den danske klima- og polarforsker, ph.d. Sebastian Mernild, som arbejder på det arktiske forskningscenter ved University of Alaska Fairbanks. Han har netop sammen med tre kolleger skrevet en videnskabelig artikel om fænomenet til det amerikanske fagtidsskrift "EOS Trans. AGU", der udgives af American Geophysical Union. Artiklen publiceres i august/september.

Gletsjerbølger kendes i videnskaben under den islandske term "jökulhlaup" –afledt af ordene jökull (bræ eller gletsjer) og hlaup (revne eller springe).

Der er sandsynligvis sket det, som ofte sker i Grønland, at smeltevand fra sne- og issmeltning på gletsjeroverfladen er blevet opmagasineret inde i gletsjeren. Når vandtrykket bliver for stort i gletsjeren som følge af for meget smeltevand, bryder gletsjervæggene sammen, og vandet fosser ud med stor hastighed, forklarer Sebastian Mernild i en mail til Ritzau.

Gletsjerbølger kan i sagens natur få meget alvorlige konsekvenser, hvis de optræder nær bebyggede områder. Sebastian Mernild og hans forskningsgruppe foretog sidste år for første gang direkte målinger af et "jökulhlaup" nær randen af indlandsisen i Grønland. Det skete, da et pludseligt brud på en isvæg i Russell-gletsjeren den 31. august 2007 tømte en stor smeltevandssø 35 km fra byen og lufthavnen Kangerlussuaq.

Episoden fandt sted efter den mest intensive smeltesæson, man nogensinde har målt i Grønland, og efter flere dage med dagtemperaturer mellem 4 og 17 plusgrader.

Forskerne skønner, at der efter gletsjervæggens sammenbrud strømmede 28,8 millioner kubikmeter vand fra stedet og ud i Watsonfloden nærved. Smeltevandssøen havde før bruddet et areal på omkring en halv kvadratkilometer.

lometer, og efter sammenbruddet faldt vanddybden med 25 meter. Hvis fænomenet var indtruffet midt i juli eller midt i august, hvor indlandsisens afsmeltning er på sit højeste, ville smeltevandsfloden have været endnu voldsommere.

Imidlertid sker de fleste ”jökulhlaup” i Vestgrønland uden at blive opdaget og langt fra beboede steder.

Hypigheden og virkningerne af disse jökulhlaups i et varmere klima vil formentlig øges, mens de bliver mindre i størrelse, forudser Sebastian Mernild.

De dræbte ved ulykken i søndags er to mænd på henholdsvis 70 og 73 år fra Københavnsområdet. Ulykken skete under en sejltur med turistskibet ”Kisaq”. Turisterne var sat i land nær en bræ for at tage billeder. Pludselig kom vandet væltende ned fra en gletsjerspalte, og hele den morænebanke, de stod på, blev oversvømmet af isklumper, som simpelthen rev dem ud i vandet. Fem turister blev skyllet væk, men det lykkedes skibets mandskab at redde de tre.

Sebastian Mernild påviste sammen med sit dansk-amerikanske forskerhold i foråret 2008, at der strømmer langt mere ferskvand ud i havet fra Grønlands kyster end hidtil antaget. Det kan påvirke Golfstrømmen, som bringer varme til Nordeuropa fra sydligere havområder.

Siden 1999 er der ifølge ny forskning hvert år strømmet omkring 440 kubikkilometer ferskvand fra Østgrønland ud i Atlanterhavet. Heraf stammer omkring 60 procent fra selve indlandsisen, mens de 40 procent hidrører fra smeltede gletsjere. Dette bidrag på 40 procent indgår ikke i de regnemodeller, som FN's Klimapanel (IPCC) benytter./ritzau/

Det Sorte Museum

Lokalgeologisk samling i Gedser Kulturhus

I Gedser kulturhus findes der et museum, der rummer en lokalgeologisk samling med fund af fossiler, mineraler, bjergarter og rav fra Falsters kyster. Som navnet antyder, er lokalerne holdt i dybsort, hvilket gør, at de udstillede genstande fremtræder smukt. Museet er oprettet i et samarbejde mellem Sydfalster Kommune og en privat, frivillig museumsgruppe, der står for den daglige ledelse.

De lokalt fundne fossiler omfatter to hovedgrupper. Den ene omfatter fossiler af koraller, ortoceratiter, brachiopoder, snegle og trilobiter fra Ölands ordovicium og Gotlands Silur. De er bragt hertil af den baltiske is. Den anden gruppe fossiler stammer fra Danmarks egen undergrund og omfatter især fossiler fra Skrivekridt og Danien. Fossilerne er bl.a. søpindsvin, belemniter, brachiopoder, svampe og muslinger. Der er eksemplarer af *Galerites* med fire eller seks stråler mod de sædvanlige fem og den forholdsvis sjældne slægt *Micraster*. Der er også blokke fra Selandien (den yngre del af Paleocæn), bl.a. det såkaldte Echinodermkonglomerat, der indeholder omlejrede Danien-fossiler.

Samlingen af sten og blokke indeholder de typiske ledeblokke fra Østersøens bund og Sydsverige. Det er lava, porfyrer, gnejs og granitter. Den lokale samling er suppleret med mineraler af især kvarts og granat, som også er fundet lokalt. Således er verdens største slebne granat med navnet Nordstjernen udstillet. Det er en almandin med stjerneeffekt.

I ravsamlingen er der store lokalt fundne ravstykker og fine stykker med indesluttede insekter, og der er gode muligheder for at finde rav ved Falsters østkyst.

Hver sommer er der en specialudstilling. I 2008 er der de to udstillinger "Store lokale ravfund" og "Fra Neptuns Kabinet". Den sidste udstilling fortæller om snegle gennem millioner af år og indeholder nogle typiske danske og udenlandske fossile snegle. Af de udenlandske skal især fremhæves den størst kendte fossile snegl *Campanile gigantea* fra Frankrigs Eocæn og fine snegle fra Floridas Pliocæn. De fossile arter er udstillede sammen med nulevende snegle, bl.a. den største nulevende art *Syrinx aruanus*.

Det Sorte Museum indeholder således en fin samling, der er æstetisk indbydende, velordnet og med gode forklaringer og korrekte bestemmelser. Museet er absolut et besøg værd. Man kan også besøge museets hjemmeside <http://www.detsortemuseum.dk/>, som der er et link til på Jysk Stenklubs hjemmeside.

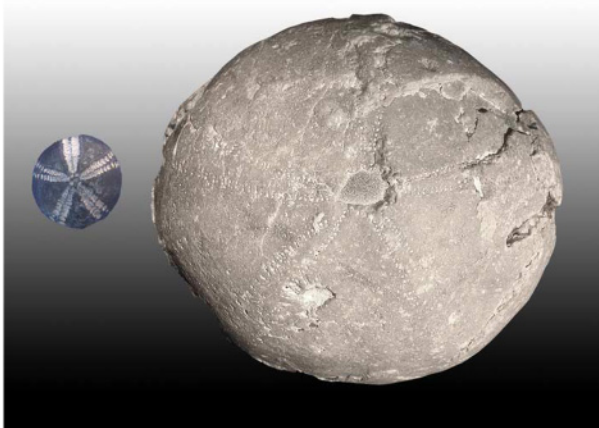
Danmarks største søpindsvin

Af Henrik Madsen, Moler Museum

I Geologisk Nyt nr. 3/04 blev der, i artiklen om søpindsvin, efterlyst det største danske eksemplar.

Kåringen fandt sted på Moler Museet under afholdelse af Geologiens Dag. Temaet for Geologiens Dag var de danske søpindsvin, og der blev bl.a. holdt foredrag om særudstillingen og lavet tinfossiler – til stor begejstring for deltagerne, som stod på nakken af hinanden for at få et hjemmelavet fossilt søpindsvin.

Det største eksemplar er fundet i Skrive-kridtet på Møns Klint af Alice Rasmussen fra Fakse. Søpindsvinet (*Echinocorys scutata*), der vejer 863 gram, er lidt trykket, men ellers intakt. På andenpladsen kom et søpindsvin på 801 gram fundet i Hanstholm. Derudover var der en del mellem 600 og 700 gram, som var fundet i alle egne af landet.

Salg af Rigmor Kloocks Stensamling

Rigmor ønskede at hendes samling af fossiler og mineraler skulle sælges til fordel for klubben.

*Der vil ske på klubmødet januar 2009
fra kl. 13 til 14.30*

• KONTINGENT 2009

I decembernummeret er indsat et girokort til indbetaling af kontingent for 2009.

GIRO 121 - 7380

- Enkeltpersoner kr. 150
- Par kr. 200

Kontingent skal være indbetalt inden generalforsamlingen og allerhelst inden udgangen af januar måned.

Giv besked hvis medlemskabet ikke ønskes fortsat. Det sparer foreningen for udgifter og besvær.

HUSK at melde FLYTNING til kassereren. Et postkort eller en mail til jyttefrederiksen@get2net.dk sikrer at Stenhuggeren kommer frem uden forsinkelse.

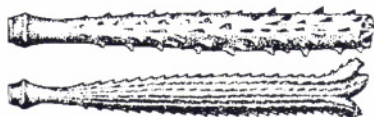
Kassereren

Dementi

I omtalen af sommerturen fortalte jeg om de glade findere af en fiskekæbe og en havfrue. Ved nøgternt eftersyn viser det sig, at kun det ene fund holder for en nærmere undersøgelse. Fiskekæben er i virkeligheden en søpindsvinepig. Fra Wienberg Rasmussens Palæontologi har jeg sakset beviset:

/ Jytte

Verdens ældste sten fundet

29. september 2008 kl. 09:40

Jordens ældste klippeparti med en alder på hele 4,28 milliarder år er fundet i Hudson Bay i Canada

Af Kristin S. Grønli, forskning.no

Jordkloden er 4,6 milliarder år gammel. Den stenede skorpe, som giver os fodfæste, størknede lige efter at planeten blev dannet.

Men eftersom jordskorpens plader hele tiden rører på sig (med mellem én og ti centimeter om året) - ny skorpe bliver dannet, og gammel skorpe synker ned igen i den glødende magma og smelter - er der ikke meget tilbage af de tidligste klipper.

Det meste er blevet kværnet, knust og recirkuleret i jordens indre, flere gange siden kloden blev til. De mekanismer, som sørger for dette, bliver kaldt plade-tektonik.

Så dermed er det måske ikke så mærkeligt, at der bliver en smule postyr omkring sten, som viser sig at være 4,28 milliarder år gamle.

Minder om vulkanske sten

Det er grundfjeldet, Nuvvuagittuq-bæltet, som stikker op langs Hudson Bay i Canada, der nu er dateret til at være 250 millioner år ældre end nogen anden sten, som er undersøgt hidtil.

Grønstenene i Nuvvuagittuq-bæltet blev først bemærket i 2001 som et muligt fundsted for rigtig gamle sten.

Den ældste slags sten som blev fundet, er af typen faux-amphibolite.

(Foto: Science/AAAS)

Denne sten-type har en mineral-sammensætning, som minder om vulkanske sten fra de områder, hvor jordskorpens plader ramler sammen.

Geologer tog prøver af stenene og undersøgte deres alder ved at kigge efter bittesmå variationer i den isotopiske sammensætning af de sjældne grundstoffer neodym og samarium.

Konklusionen var, at prøverne var fra 3,8 til 4,28 milliarder år gamle.

Den ældste sten hidtil

I dateringen er der benyttet nogle modeller og antagelser, som giver en vis usikkerhed. Men undersøgelserne giver, uanset dette, information om den første tid, hvor jordskorpen udskilte sig fra kappen.

»Man har gjort endnu ældre dateringer i Vestaustralien, for isolerede og hårdføre mineralkorn kaldet zirkoner,« fortæller Richard Carlson fra 'Carnegie Institution for Science' i Washington i USA.

»Men dette er de ældste hele sten, som er fundet hidtil,« siger han i en pressemeddelelse.

De ældste zirkon-dateringer er på 4,36 millioner år.

Før denne undersøgelse stammede de ældste hele, daterede sten fra et klippeområde kaldet Acasta Gneiss i en anden del af Canada, som hedder Northwest Territories. Her er stenene 4,03 milliarder år gamle.

Reference

Jonathan O'Neil, Richard W. Carlson; Don Francis & Ross K. Stevenson; Neodymium-142 Evidence for Hadean Mafic Crust; Science; 26. September 2008

Sensationelt fund ved Brakør

Af Chr. Rimestad, Horsens Folkeblad

HORSENS - Lidt af en sensation. Sådan siger arkæologer fra Horsens Museum efter fundet af en helt usædvanlig sten på stranden ved Brakør Skov på nordsiden af Horsens Fjord.

På stenen er indridset en figur af en mand med en fisk på hver side.

Efter grundige undersøgelser peger meget mod, at stenen stammer fra jægerstenalderen, dvs. den ældste del af stenalderen fra ca. 13.000 til ca.

4000 før Kristi fødsel.

Dengang var der flere bopladser ved kysten på fjordens nordside. De ligger nu under vand, og stenen kan meget vel af strøm og is være ført ind på kysten.

Karsten Møller Kristiansen fra Hovedgård og hans kæreste Tine Ellehammer Sørensen fra Højbjerg, fandt den 13x10x4 cm store kalksten, da de i august gik tur langs stranden.

De spinkle streger fangede deres opmærksomhed, og via Horsens Museum gik stenen videre til Nationalmuseet.

Her blev det bl.a. i mikroskop undersøgt, om der var spor af rust i de indridsede streger.

Sådanne spor ville have afsløret, at der har været brugt en jernkniv til at ridse med, og at stenen dermed var en forfalskning.

Men ridserne indeholdt ingen rust, og et forsøg med at bruge en frisk flinteflække til at ridse i en tilsvarende kalksten frembragte linjer, der svarede til linjerne på stenen fra Brakør .

- Heri ligger ikke noget bevis for stenens ægthed, men en vis sandsynliggørelse, siger arkæolog Per Borup fra Horsens Museum.

Afbildninger af mennesker fra jægerstenalderen er ikke almindelige, og det er det, der gør stenen til noget særligt. Samtidig er figuren den største, der indtil nu er fundet, ligesom det er tydeligt, at ridserne er udført af en øvet hånd.

Per Borup har ledt sig frem til en parallel i en skikkelse indridset i en økse af hjortetak, som er fundet i Bodal på Vestsjælland. Denne figur har de samme kryds-skraveringer og tilsyneladende en fallos som manden fra Brakør .

Netop denne fallos gør det oplagt at tænke på stenen som et frugtbarhedsymbol.

Stenen kan fra i dag og foreløbig et par måneder frem ses på Horsens Museum.

Illustration 1

Billedtekst: Mandsskikkelsen og de to fisk tegnet ud. Fisken til venstre leder tankerne i retning af en kæmpepetorsk, mens den anden er lidt sværere at bedømme og måske slet ikke er en fisk.

(Tegning fra tidsskriftet Skalk)

Illustration 2

Når stenen belyses fra den rigtige vinkel, er den indridsede tegning meget tydelig. (Foto: Martin Ravn)

Besøg i Höver og Misburg d.15.-17. august 2008

Fredag d. 15. august.

Turen var arrangeret af Linda Lægdsmand, Jysk Stenklub, med Vendsyssel Stenklub som vedhæng. Der deltog en minibusfuld fra hver stenklub, 17 personer i alt. Aalborgbussen startede ud ca. kl. 7.00, med en lille forsinkelse, vi skulle lige have fundet de 2 sidste turdeltagere! Med Tommy som chauffør gik det rask nedover, og vi nåede Fleggaard før folkene fra Århus. Derfra videre gennem Elbtunnellen uden at holde i kø, et lille stop undervejs og vi fandt frem til B&B-hotellet i Hannover, hvor vi skulle bo. Det kunne godt betale sig at give lidt ekstra for hotellet i forhold til Formell-hotellet som vi plejede at bo i. Plejede?, ja for mange af især århusfolkene havde været i området gentagne gange på Linda's fine ture. Kort efter ankom århusbussen og vi kunne få sagt pænt goddag til alle deltagere. Vi blev indkvarteret, afprøvede gårdhaven og tog denne og den følgende aften hen på den græske restaurant Plaka, hvor vi både fik god og rigelig mad og udsøgt betjening. Så var der lige tid til en godnatøl og en snak, inden vi blev sendt i seng.

Lørdag d.16.august.

Denne dag stod der kalkmergelgraven ved Höver på programmet. Vi fik morgenmad af lidt bedre kvalitet end på Formell-hotellerne. Derefter kørte vi ind til cementfabrikken nær kalkgravene. Her kunne vi beundre og savle over en ny udstilling. Det kunne konstateres at der stadig var mulighed for at forbedre ens samling! Der blev også handlet lidt: fossilhæfter fra Höver/Misburg området og fossilhæfter med de flotte jurafund fra Sengenthal skiftede ejere. Så var tiden inde til at køre i graven! Kalkgraven ændrer sig hele tiden: hvor er der gravet for nylig, hvad er gravet væk siden sidst og hvor skal man i det hele taget satse/begynde. Fundet blev der, både i det nygraveede og på de steder hvor tingene var blevet skyllet frem. Af fund kan nævnes forskellige svampe, som på denne lokalitet virkelig er forskellige, søpindsvin, både store *Echinocorys* og *Micraster*, samt små *Galeola* og *Offaster*, en del vættelys, muslinger, brakiopoder og koraller blev det også til, lidt fiskerester, og enkelte ammoniter og nautiler blev og-

så fundet. Vi havde en god dag med godt vejr, lidt snak blev det også til, når vi ellers kunne løsrive os fra samleriet. Höver har til tider været bedre, men alt i alt var det ok, særligt for dem, som ikke havde besøgt stedet før. For dem som ikke havde fundet nok kunne der også købes fine, rensede fossiler, især søpindsvin, til en rimelig pris. Tilbage til hotellet var der lige tid til at beundre hinandens fund, at drikke en enkelt genstand, samt at få et tiltrængt bad. Så en lille køretur til restaurant Plaka igen, med mulighed for at blive godt fodret af. Igen en godnatøl og lidt snak, inden vi atter blev smidt i seng.

Søndag d. 17. august

Tid til at besøge kalkmergelgraven ved Misburg. Graven er kæmpestor og bliver til stadighed større. Ned ad en stejl rampe langs med et transportbånd og videre ud i graven. Til venstre var der nygravet og chancer for ammoniter, til højre var der ikke blevet gravet i et stykke tid, men stadig med chancer for gode fund, bl.a af solsvampe. Vi fordelte os lige- ligt til begge sider og jagten kunne gå ind. Ammonit-fund var det spar- somt med, til gengæld fandt Erik et flot vættelys, stort og af en sjælden ty- pe, der blev også fundet flere hele solsvampe. Derudover kan nævnes sø- pindsvin som *Galerites* og *Micraster*, forskellige svampe, muslinger, snegle (der ikke er så almindelige i mergelkalken), søtænder, brakiopo- der, flere vættelys, plader fra langhalse, enkeltkoraller og calcitkrystaller. Mange af fossilerne lå løse i den opharvede mergelkalk, andre fossiler skulle bankes fri af kalkblokkene, f.eks. solsvampene. Efter megen ind- samling og enkelte pauser samledes vi ved busserne efter den hårde op- stigning fra graven. Undertegnede forlod kort herefter selskabet og tog vi- dere til Normandiet via Antwerpen. Turen endte for mit vedkommende først lørdagen efter med en tur til Lodbjerg (se forrige nummer af Sten- dyngen!).

Tak til Linda for en godt arrangeret tur, tak til chaufførerne og tak til del- tagerne for forholdsvis god ro og orden.

DET VAR EN LYS OG SOLBESKINNET DAG

da 14 mennesker af blandet køn (10 K og kun 4 M – en klar sag for en ligestillingsminister!) og fra mange dele af landet lagde ud fra PS-Biler i to minibusser for at udforske kysterne fra Vejle til Haderslev hen over 4 dage.

(Flittige læsere ved, at denne referent ynder at starte ethvert indlæg med ordene 'det var en mørk og stormfuld ...', men SÅ lemfældig kan jeg nu ikke omgå sandheden i forhold til denne tur. OG I ØVRIGT: Der kan sagtens have været gjort fund, som jeg ikke har fået med – 14 samlere på en strand minder i adfærd meget om lopper på en stor, langhåret hund, de er overalt og ingen steder.)

Den første dag – torsdag den 25. september – gik turen ned gennem Jylland, traditionen tro med diverse stop for opsamling af mennesker og lige så traditionelt med afsætning af en stakkels hund, som sikkert MEGET gerne ville være med alle de rare mennesker.

Det første stop var en klassisk lokalitet: Brejning sydøst for Vejle. Desværre var der ikke meget ler fremme og slet ikke noget indeholdende mollusker, det bedste fund var vist en nydelig Silursten med graptolitter, små ortoceratitter og hvad har vi ikke.

Så tog vi længere ud af fjorden til Mørkholt og kæmmede stranden et par timer. Det blev til blandede fund, fx en Linthia, en partiel hajtand, lidt silkespat og nogle specielle svampe.

Og til sidst denne dag besøgte vi Bøgeskov Strand – der lå en masse små baryt-kugler og en del små snegle i pyrit, det bliver spændende, om den pyrit er ligeså ustabil som ved pyritfund fra Trelde Næs, for så er der nok ikke nogen 'i live' om et år eller to. Og så var der lige en nydelig, ret stor hajtand (se foto 1).

Dagen sluttede med indkvartering ved Middelfart og Kajs Ørreder til middag – en anden god tradition.

Dag 2 – fredag den 26. september – stod vi tidligt op og brugte lidt tid ved Skanse Odde i Fredericia.

Der var temmelig meget sand (noget som gik igen på mange senere lokaliteter), så der var ikke mange af 'de rigtige' Oligocæne sten. Men der var dog en flot hjatand og en del pæne enkeltkoraller.

Hen på formiddagen blev alle overvældede: Vi kiggede ind på Sten og HC's museum til kaffe og kage og ufattelig mange fossiler. (Hvordan de mennesker gennem årene overhovedet har haft tid til for eksempel at arbejde er en gåde for referenten.)

Men det fik også en ende – og så gik det ud til Trelde Næs.

De 'klassiske' ting var fåtallige set i relation til, at der var 14 mennesker, som støvsugede stranden (det svarede jo til at en person havde brugt hver dag i 2 uger): Et par hjatænder, et par slidte positive krabbeskjolde og to negative ditto samt lidt hajryghvirvler. Der var også her meget sand.

Men svenske silurblokke og 'Rød Øland' var ikke sjældne – Der blev blandt andet fundet et aftryk af speciel meget 'flad' Gotland koral fra Silur (øvre Llandovery), en *Schlotheimphyllum patellatum* (se foto 2).

Og så blev der fundet en pragtfuld sten med dybe, skarpe aftryk af snegle overalt (se foto 3).

Det ophidsende element var en lokal 'tsunami': Pludselig slog store bølger ind og dækkede næsten hele stranden, nogle blev våde. Et pudsigt fænomen, da der ikke var et skib at se i miles omkreds.

Aftenens menu var forloren hare – af nogle kaldet 'fordød hund' efter en episode, hvor et barn engang ikke helt havde opfattet, hvad hun fik serveret.

Lørdag den 27. september gik det sydpå – startende ved Hals Hoved. Her var der faktisk ikke så meget – de bedste ting var en hjatand og en stor, kuglerund brachiopod: Nok en *Sphaerirhyncia wilsoni* fra det Gotlandske Silur (se foto 4).

Det næste stop var Knudshoved, hvor der faktisk ikke var noget videre – det bedste var nok en enkelt koral.

Derimod var der mange sten ved Gravens hoved – så mange, at det var svært at overskue. Her blev der fundet flere ting: Et søpindsvin med sært uregelmæssige bånd – et stykke forstenet træ med boremuslinge gange – en pæn trilobithale i 'Rød Øland' – og ikke mindst en sten med en nydelig lille Mobergella.

Ret beset ikke dårligt, stedet har potentiale, men der skal arbejdes med at flække sten.

Aftenens menu var et hit med grillede pølser – mad & drikke ER nu engang et vigtigt element på klubture.

Og så blev det sidste dag, søndag den 28. september, en dag der naturligvis startede med oprydning og pakning af biler.

Dagen startede på de kanter, hvor Jytte kom i sin barndom, så i den bil, hvor hun sad, hørte vi mange historier fra før verden gik af lave om folk & fæ. Men lokaliteterne, som vi besøgte, lå alle på sydsiden af Kolding Fjord og havde en ting til fælles: Strandene var stort set dækket af iland-drevet tang.

Så efter flere forsøg gav vi op og kørte til Røjle Klint. Men dels fandt vi heller ikke her noget videre, dels lå den i skygge med masser af vind, så der var ganske koldt. Og alt imens vi gik og småfrøs, kunne vi se over til Trelde Næs, hvor solen skinnede og der var læ.

Så over middag drog vi atter til Trelde Næs, som lignede sig selv fra fredagen med to forskelle: Der var meget højere tidevand, hvilket gjorde passage omkring udskridninger 'tungere' – men der kom til gengæld ingen 'tsunamier'.

Og igen var der fund, for eksempel: En del krabber, to hjatjænder, en MEGET flot klynge af små koraller i hvid kalk og en krabbe underside – normalt er det jo oversiden af skjoldet, man finder.

En god næsten sommerlig afslutning på en god tur med mange fund.

Og så deltes de to minibusser i forhold til, hvor folk skulle sættes af (og den rare hund samles op) og vendte snuderne hjemad.

Referent Niels Laurids Viby
Thorsø, oktober 2008

PS: Denne tur viser endnu en gang, at man ved at samle meget på kyster i den sydlige del af landet kan opbygge en glimrende samling af svenske fossiler fra Øland og især Gotland.

Foto 1: Hajtand

Foto 2: Schlotheimphyllum
patellaum

Foto 3:
Tibia sublucida

Foto 4: Brachiopod

Sejlfloed Kridtø

Med et godt fødselsdagsbarn blandt deltagerne var vejret sikret, da årets sidste tur blev afviklet.

På Sejlfloed Kridtø blev de næsten 20 deltagere sluppet ud i den første grav, hvor en smukt lagdelt kegle af sand hilste os velkommen. Snart var det første af de berømmede Galerites søpindsvin fundet. Et pænt antal svampe fandt vej til rygsækkene, heriblandt et velvoksnet eksemplar af en agurkesvamp og en fin glassvamp. Den næste grav rummede meget store Echinocorys søpindsvin og et stykke fossilt træ. I den dybeste del af graven lå store østersskaller.

Efter en tur gennem det smukke bakkelandskab klædt i alle de efterårsfarver man kan forestille sig, nåede vi ned til Gunderup hvor en meget stor grav med opsorterede bunker blev gennemgået.

Da mørket faldt på samledes vi i Hvidsten kros hyggelige stuer og sluttede samlesæsonen af med maner og æggekage. Linda har alene arrangeret alle turene i denne sæson, og det kan vi ikke takke nok for. Nu kan vi pakke værktøjet ned og give os til at genopleve turene, mens fundene ordnes og lægges på plads.

Hvad er det ?

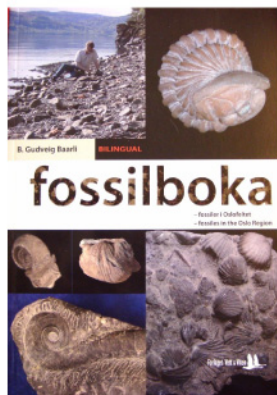
Ny bog - Fundet på Rendsburgmessen

Andrea Rohde : Auf Fossiliensuche an der Ostsee. 2008. Neumünster. Wachholtz Verlag. ISBN 3-529-05420 272 s. € 29.90 Kan bestilles online hos forlaget. Man kan glæde sig over denne bogs smukke billeder af fossiler eller landskaber, beskrivelserne af de geologiske perioders klima og geografiske begivenheder, flora eller /og fauna og bjergarter. I del 4 med titlen "Fossile Lebewesen" finder man en prægtig samling af meget tydelige stregtegninger af f.eks.belemnitter, brachiopoder, bryozoer, snegle og svampe.

B.Gudveig Baarli

Fossilboka. Fossiler i Oslofeltet. Nesbru 2008. Forlaget Vett & Viten. 367 s NOK 448 ISBN 978-82-412-0646-7

Det er ikke udgivet mange bøger om Oslofeltets fossiler. Denne bog er udsendt med både engelsk og norsk tekst. Det er en tekst der lægger meget stor vægt på at beskrive dyrenes levevis og – vilkår og den ledsages af billeder, tegninger, litteraturliste og register og kort. Ved køb gennem danske boghandlere skal man være opmærksom på kulturforskellene mellem Danmark og Norge. Moms på bøger er i Danmark 25 % og skal lægges oven i prisen.

ANKU

Silver and Stones ApS

— Sølv—Sten—Mineraler—Maskiner—Udstyr —

ANKU Silver and Stones er leveringsdygtig og lagerfører alt til stenslibning til guld/sølvsmedearbejde samt værktøj og materialer til fedtstensarbejde og knivfremstilling. Udstyr til mineralbestemmelse, geologarbejde samt stenhugning, og værktøj for modelbyggere af både, biler, tog og andet. Vi leverer til institutioner, erhverv og private.

* Vi har maskiner til savning, slibning og polering af sten samt hjælpeværktøj, slibe/polerpulver og kemikalier. Vi har selv udviklet en serie maskiner (Anku universalmaskiner), nogle til privat brug og nogle til institutionsbrug. Vores maskiner er særdeles brugervenlige, de hverken ryster, støjer, sprøjter eller rustner.

* Vi har alt i værktøj, maskiner, tilbehør, kemikalier samt ædelmetaller, titan og uædle metaller og uædle metaller i plade, tråd, rør profiler profiler til smykkefremstilling.

* Vi har halvfabrikata, meterkæder og færdige kæder i ægte og uægtmaterialer.

* Vi har analyseudstyr til mineralbestemmelse.

* Vi har udstyr til geologisk feltarbejde, værktøj (Estwing), kompasser, kikkerter, bæltter og andet.

* Vi har faglitteratur til alle ovennævnte arbejdsområder.

* Vi har rå-sten, sten i skiver, tromlepolerede sten og krystaller.

Vores adresse er: ANKU Silver and Stones, Godthåbsvej 126-128,

2000 Frederiksberg

Telefon: 38 87 41 70. Fax: 38 88 60 06. E-mail: anku@anku.dk

Besøg vores forretning på ovennævnte adresse.

Forretningens åbningstider: tirsdag, onsdag, torsdag kl. 11-17.30,

Fredag kl. 12-17.30, samt den 1. lørdag i måneden kl. 10-13.00

Vores katalog kan ses på hjemmesiden: www.anku.dk

Netbutik: www.anku-netbutik.dk

Ravstedhus • DanVirke ApS

Ravsted Hovedgade 51, Ravsted, DK-6372 Bylderup-Bov

Tlf. 74 64 76 28 • Fax 74 64 74 90

E-mail: ravstedhus@ravstedhus.dk

CVR-nr.: DK 27 22 63 29 • Giro: 5 61 11 99

Bank: Sydbank Sønderjylland

Velholdt stenslibemaskine sælges

Mål: B = 45 cm, H = 28 cm, D = 49 cm.

Maskinen tilsluttes el og vand. Der medfølger en 25 l vanddunk, som er forberedt tilslutning.

Endvidere medfølger 1 caborundum slibesten, samt 3 ubrugte slibebånd korn 400 + 1 brugt.

Maskinen kan bruges alene med tilslutning til el og vand fra den medfølgende vanddunk.

Pris 500,- kr. Kan afhentes på nedenstående adresse.

Karen Schönfeldt
Stenløkkeparken 49
Hylke
8660 Skanderborg
tlf. 8653 8490

BOG NYHEDER

**NY Geologisk Set ...
Det Sydlige Jylland**

188 s. 270 kr.
- nu mangler kun Sjælland!

Forsteninger fra Danmark
Fast bind, 56 s. 150 kr.

**STEN – lær stenene på
stranden at kende**
Fast bind, 66 s. 150 kr.

- mail eller ring til

Nyhed fra GEUS:

**Grønlands geologiske udvikling
- fra urtid til nutid**

Stort format, fast bind, 270 s. 290 kr.
En fantastisk flot bog til en lav pris.
Læs mere om bogen på www.geus.dk

Djurslands Geologi
Grundig og flot illustreret.
Fast bind, 96 s. 225 kr.

GEOGRAFFORLAGET
go@geografforlaget.dk 63 44 16 83

Besøg os i Rønde

Flotte mineraler, store fossiler, perler,
spændende smykker,
konkylier.
Alt i låse, kugler, chips
m.m.

Hedegaard

Strandvejen 2a, 8410 Rønde Tel. 86871400
www.Hedegaard.biz

Afsender:

**Jysk Stenklub
Myntevej 16
8240 Risskov**

Program for Jysk Stenklub vinter/forår 2008-2009

Lørdag d. 6. december	Klubmøde på Åby Bibliotek Det traditionsrige julemøde
Lørdag d. 10. januar	Klubmøde på Åby Bibliotek Foredrag ved Henrik Arrildskov, Vendsyssel Stenklub: Ledeblokke fra nær og fjern. Medlemmerne opfordres til at tage egne sten med til bestemmelse.
Lørdag d. 14. februar	Klubmøde på Åby Bibliotek Foredrag ved Kjeld Bentzen: Besøg på Svalbard sommeren 2007.
Lørdag d. 14. marts	Generalforsamling ifølge lovene.
Lørdag d. 4. april	Klubmøde på Åby Bibliotek. Foredrag ved Peter K.A. Jensen Fossile mennesker gennem 7 millioner år.

Ved ankomst til møderne på Åby Bibliotek efter kl. 14.00, hvor dørene bliver lukket, kan man benytte klokken til højre for døren.

Husk selv at medbringe nødvendig proviant til møderne.

**Fra kl. 13.00 er der åbent for handel, bytning, stensnak og ”sten på bordet”.
Mødet starter kl. 14.30.**

*AL DELTAGELSE I FORENINGENS AKTIVITETER SKER
PÅ EGEN REGNING OG RISIKO*

**Deadline for næste nummer af STENHUGGEREN er den 5. januar 2009
Materiale sendes til Karen Pii.**

